

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دفتر برنامه ریزی و سیاست گذاری امور پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری پس از بررسی مستندات کنگره، با توجه به جایگاه علمی برگزارکنندگان و کارگروه مربوط به آن، سطح علمی و پژوهشی چهارمین کنگره بین المللی علوم انسانی اسلامی را تایید کرد. این موضوع طی نامه ای به شماره ۱۳۹۵۶۸ مورخ ۱۳۹۵/۰۷/۰۳ به اطلاع شورای سیاست گذاری کنگره رسیده است.

**مجموعه مقالات
چهارمین کنگره بین المللی
علوم انسانی اسلامی**

کمیسیون تخصصی روان شناسی اسلامی

اسامی هیئت داوران

کمیسیون «روان شناسی اسلامی» رئیس کمیسیون: دکتر مهر داد کلانتری

اسامی داوران به ترتیب حروف الفبا:

- حسن انصاری: دکترای روان شناسی - استادیار
- ناصر آقابابایی: استادیار پژوهشگرده تحقیق و توسعه علوم انسانی «سمت»
- عباس آینه چی: عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات زن و خانواده
- محمدرضا پنبانی: دانشجوی دکتری روان شناسی
- رامین تیرائی: دکترای روان شناسی
- جعفر جدیری: دکترای روان شناسی
- مجتبی حیدری: دکترای روان شناسی
- سید مهدی خطیب: دانشجوی دکتری روان شناسی
- محمود خلیلیان: عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات زن و خانواده
- عبدالوحد داودی: دکترای روان شناسی
- محمد دولت خواه: استادیار موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- حمید رفیعی هنر: استادیار پژوهشگرده علوم و فرهنگ اسلامی
- محمد زارعی توپخانه: دانشجوی دکتری روان شناسی عمومی پژوهشگرده حوزه و دانشگاه
- محمدرضا سالاری فر: استادیار گروه روان شناسی پژوهشگرده حوزه و دانشگاه
- مرضیه السادات سجادی نژاد: عضو هیئت علمی دانشگرده علوم انسانی دانشگاه اراک
- محمد ناصر سقایی بی ریا: دانشیار موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- محمد صادق شجاعی: هیئت علمی جامعه المصطفی العالمیه
- مبین صالحی: دکترای روان شناسی، پژوهشگرده حوزه و دانشگاه
- نصیر عابدینی: دکترای روان شناسی
- مهدی عباسی: دکترای روان شناسی بالینی
- حمزه عبدی: دکترای روان شناسی، عضو پژوهشگرده اخلاق و روان شناسی پژوهشگرده قرآن و حدیث
- علیرضا فاضلی مهرآبادی: دانشجوی دکتری روان شناسی
- محمد کاویانی آرائی: دانشیار گروه روان شناسی پژوهشگرده حوزه و دانشگاه
- مهر داد کلانتری: استادیار روان شناسی دانشگاه اصفهان
- علی محمدی: دانشجوی دکتری روان شناسی
- حمید مهدی زاده: دانشجوی دکتری روان شناسی
- رضا مهکام: استادیار موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- سید هانی موسوی: کارشناس ارشد روان شناسی
- رحیم نارویی نصرتی: استادیار موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- فاطمه نصرتی: استادیار دانشگرده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران
- مسعود نورعلیزاده: دکترای روان شناسی
- فرح اله هدایت نیا: دانشیار گروه فقه و حقوق پژوهشگرده نظام های اسلامی پژوهشگرده فرهنگ و اندیشه اسلامی

حامیان برگزاری کنگره

سرشناسه	کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی (چهارمین : ۱۳۹۶ : تهران)
عنوان و نام پدیدآور	International Conference on Islamic Humanities (4th : 2017 : Tehran)
در چهارمین کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی : حامیان برگزاری کنگره مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدرا ... (و دیگران) :	مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی نویسندگان جمعی از نویسندگان مقاله ویراستار مرتضی طباطبایی.
مشخصات نشر	تهران: آفتاب توسعه، ۱۳۹۸-
مشخصات ظاهری	ج۱۰ :
شابک	دوره: ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۶۸۹ : ج۱۰ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۰۲۱ : ج۱۰ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۱۹ : ج۲ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۲۶ : ج۳ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۳۳ : ج۴ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۴۰ : ج۵ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۵۷ : ج۶ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۶۴ : ج۷ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۷۱ : ج۸ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۸۸ : ج۹ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۹۵ : ج۱۰ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۸۰۲
وضعیت فهرست نویسی	فیا :
یادداشت	کتابنامه .
مندرجات	ج۱ : کمیسیون تخصصی تعلیم و تربیت اسلامی - ج۲ : کمیسیون تخصصی فلسفه و روش‌شناسی علوم انسانی اسلامی - ج۳ : کمیسیون تخصصی مدیریت اسلامی - ج۴ : کمیسیون تخصصی علوم سیاسی اسلامی - ج۵ : کمیسیون تخصصی اقتصاد اسلامی - ج۶ : مقالات کمیسیون تخصصی تمدن نوین اسلامی - ج۷ : مقالات کمیسیون تخصصی روان‌شناسی اسلامی - ج۸ : مقالات کمیسیون تخصصی هنر و معماری اسلامی اسلامی - ج۹ : مقالات کمیسیون تخصصی فقه و حقوق اسلامی - ج۱۰ : مقالات کمیسیون تخصصی ارتباطات و جامعه‌شناسی اسلامی -
موضوع	علوم انسانی(اسلام) -- کنگره‌ها
موضوع	Humanities (Islam) -- Congresses :
موضوع	علوم انسانی -- کنگره‌ها
موضوع	Humanities -- Congresses :
شناسه افزوده	مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدرا
رده بندی کنگره	BP۲۳۲ :
رده بندی دیویی	۲۹۷/۴۸۵ :
شماره کتابشناسی ملی	۵۹۴۰۳۹۸ :

مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی

جلد هفتم | کمیسیون تخصصی روان‌شناسی اسلامی

ناشر: انتشارات آفتاب توسعه (ناشر آثار مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدرا)

نویسندگان: جمعی از نویسندگان مقاله در چهارمین کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی

ویراستار: مرتضی طباطبایی

طراحی جلد: سید ایمان نوری نجفی

صفحه آرای: یوسف بهرخ

نوبت و سال انتشار: نخست، بهار ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰ دوره

شابک دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۷۸۶۷-۶۸-۹

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۸۶۷-۷۶-۴

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

نشانی ناشر: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان کشور دوست، کوچه نوشیروان،

پلاک ۲۶، طبقه چهارم، مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدرا

کد پستی: ۱۳۱۶۷۳۴۴۵۸

تلفکس: ۰۹۰۵۶۰۶۶۴

www.sccsr.ac.ir

پایگاه اینترنتی:

info@sccsr.ac.ir

رایانامه:

فهرست مطالب

کمیسیون تخصصی روان شناسی اسلامی

۹

مدل امید بر اساس منابع اسلامی و طراحی پروتکل درمانی بر اساس آن
مبین صالحی، عباس پسندیده، مسعود جان بزرگی، سیدکاظم رسولزاده طباطبائی

۴۱

بازتیین سبک زندگی در گستره روان شناسی، جامعه شناسی و اسلام
حمید مهدی زاده

۷۷

تبیین ارتباط نفس و بدن بر اساس منابع اسلامی (با تأکید بر نظر ملاصدرا)
بیان رویکردها و تحلیل روان شناختی
رحیم ناروئی نصرتی

۹۹

ساخت و اعتباریابی پرسشنامه اولیه سلامت هیجانی بر اساس منابع اسلامی
احمد تمسکی، محمود اصفهانیان

۱۲۳

رابطه سبک زندگی اسلامی با شادکامی، رضایت از زندگی و افسردگی در زنان خانه دار شهر اصفهان
مهدی شریفی رنانی، محمدرضا احمدی

۱۴۱

نقش عوامل شخصیتی و جنسیت در رابطه بین جهت گیری دینی و رضایت از زندگی
در دو گروه طلاب و دانشجویان شهر قم
امین رحمتی، جواد مصلحی، محمد فرحوش، حسین رضاییان بیلوندی، محمدسعید نصر اصفهانی

- ۱۶۳ اصول و معیارهای اعتبارشناختی فهم علمی از متون اسلامی در علوم انسانی
مسعود نورعلی زاده میانجی، احد فرامرز قراملکی، عباس پسندیده، حسین خنیفر
- ۱۸۳ رابطه نگرش دینی، مهارت‌های ارتباط بین فردی با تاب‌آوری در سربازان
سعید سالاری مقدم، محمدرضا احمدی، علیرضا رنجبر، محمد سعید نصر اصفهانی
- ۱۹۹ بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون سبک زندگی اسلامی در نوجوانان دبیرستانی
جعفر بوالهروی، حمید مهدی‌زاده، محمدرضا فلسفی نژاد
- ۲۲۷ تحلیل هویت نوجوانی با توجه به دین‌داری، سبک‌های دل‌بستگی و عوامل شخصیتی
محمد شمس
- ۲۵۱ نقش واسطه‌گری امید در رابطه دل‌بستگی به خدا با خودمهارگری
احمد عرفانی، محمد فرهوش، امین رحمتی
- ۲۷۱ نقش همانندی / ناهمانندی ویژگی شخصیتی درون‌گرایی / برون‌گرایی و پایبندی مذهبی
زوجین در پیش‌بینی رضایت زناشویی
جواد مصلحی، امین رحمتی، حسین رضائیان بیلندی
- ۲۹۹ اعتباریابی و رواسازی آزمون جهت‌گیری مذهبی در دانش‌آموزان دبیرستانی
حمید مهدی‌زاده، حسن تقیان، مسعود آذربایجانی
- ۳۲۷ بررسی الگوی تحلیل مسیر ابعاد دین‌داری و سلامت روانی
سوسن علیزاده فرد
- ۳۵۱ بررسی فقهی - روان‌شناختی توصیه به زدن زنان در قرآن کریم
محمود اصفهانیان، احمدرضا فامیل دردشتی

نقش همانندی / ناهمانندی ویژگی شخصیتی درون‌گرایی / برون‌گرایی و پایبندی مذهبی زوجین در پیش‌بینی رضایت زناشویی

جواد مصلحی

دانش‌پژوه دکتری قرآن و روان‌شناسی، جامعه‌المصطفی‌العالمیه علیه‌السلام، ایران، قم

javadmoslehi1@gmail.com

امین رحمتی

کارشناسی ارشد روان‌شناسی، مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت، ایران، قم

Rahmaty2000@gmail.com

حسین رضائیان بیلندی

کارشناسی ارشد روان‌شناسی، مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی علیه‌السلام، ایران، قم

h.rezaeiyan60@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش همانندی/ناهمانندی همسران از نظر درون‌گرایی/برون‌گرایی و پایبندی مذهبی آنها در پیش‌بینی رضایت زناشویی است. این پژوهش از نوع پژوهش‌های همبستگی بوده و به روش پس‌رویدادی انجام شده است. بدین‌منظور، ۲۳۲ نفر (۱۱۶ زوج) از دانشجویان دانشگاه بجنورد و دانش‌پژوهان مؤسسه امام خمینی علیه‌السلام، که دست‌کم یک سال از زندگی مشترکشان گذشته بود، با استفاده از آزمون شخصیت نئو (NEO-FFI-60) (کاستا و مک‌کری، ۱۹۹۲)، «رضایت زناشویی اسلامی» (جدیری، ۱۳۸۷) و «پایبندی مذهبی» (جان‌بزرگی، ۱۳۸۸) مورد بررسی قرار گرفتند. داده‌ها به کمک شاخص‌های مرکزی، شاخص‌های پراکندگی، ضریب همبستگی پیرسون، آزمون T، آزمون F، آزمون LSD و تحلیل واریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که ویژگی شخصیتی درون‌گرایی/ برون‌گرایی تأثیر خاص و معناداری بر سطح رضامندی زناشویی ندارد. همچنین میان همانندی/ ناهمانندی این ویژگی شخصیتی با رضامندی زناشویی نیز رابطه‌ای پیدا نشد. بنابراین ترکیب مطلوبی از زوجین را برای پیش‌بینی بیشترین سطح رضامندی زناشویی نمی‌توان ارائه داد. نتیجه دیگر اینکه در زوجینی که از نظر درون‌گرایی/ برون‌گرایی با یکدیگر متفاوت بودند، پایبندی آنان به مذهب نیز متفاوت می‌شد. همچنین افراد درون‌گرا و برون‌گرا در میزان پایبندی مذهبی متفاوت‌اند، اما میان پایبندی مذهبی زوجین با رضامندی زناشویی آنها رابطه معنادار مثبت وجود دارد. **کلیدواژگان:** رضایت زناشویی، ویژگی‌های شخصیتی، درون‌گرایی، برون‌گرایی، پایبندی مذهبی.

۱. مقدمه

خانواده به عنوان واحدی اجتماعی دربرگیرنده بیشترین و عمیق‌ترین مناسبات انسانی است و علاوه بر آنکه منبع اولیه نیازهای اساسی فرد به شمار می‌آید، موقعیت‌های متعددی را برای یادگیری و شکل‌گیری نگرش‌ها و تشکیل باورهای فرد فراهم می‌آورد. در کنار مسئولیت آموزشی و تربیتی، خانواده در رفع نیازهای جسمانی و روانی و انتقال ارزش‌های اجتماعی نقش بسیار مؤثری دارد. فرد در بستر خانواده خواست‌های جامعه را می‌آموزد و این شناخت او را به گزینش رفتارهای معین رهنمون می‌سازد (مصلحی، ۱۳۹۱، ص ۱).

ازدواج یکی از مهم‌ترین تصمیم‌هایی است که فرد در طی زندگی خود با آن مواجه می‌شود و رضایتمندی از ازدواج یکی از اصلی‌ترین عوامل تعیین‌کننده کیفیت زندگی و سلامت روانی و همچنین شروع شکل‌گیری یک دوران جدید در زندگی فرد است. برای رضامندی زناشویی تعاریف متعددی وارد شده است. وینچ^۱ بر این باور است که رضایتمندی زوجین، انطباق بین وضعیت موجود و وضعیت مورد انتظار است؛ یعنی انطباق بین انتظاراتی که فرد از زندگی زناشویی دارد و آنچه در زندگی خود تجربه می‌کند (پورغفاری و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۴۰). کسی که در فکر ازدواج است و یا ازدواج می‌کند، انتظار دارد که این زندگی با خوشبختی، سعادت و رضایت همراه باشد و از تمام لحظات زندگی خود لذت ببرد؛ بنابراین آنچه از خود ازدواج اهمیت بیشتری دارد،

1. Winch, R.

موفقیت در ازدواج یا به عبارتی دیگر رضامندی میان زوجین است. در دهه نود میلادی، مطالعات علمی پیرامون رضایت زناشویی توجه بسیاری را به خود جلب کرد. در مقایسه با یافته‌های علمی دهه‌های گذشته، در دهه نود میلادی حجم فراوانی از مطالعات به جنبه‌های مختلف رضایت زناشویی اختصاص داشته است (برادبری، فینچام و بیچ،^۱ ۲۰۰۰، ص ۹۶۶). سینها و ماکرجس^۲ (۱۹۹۰) معتقدند رضامندی زناشویی وضعیتی است که در آن زن و شوهر در بیشتر مواقع احساس خوشبختی و رضایت از همدیگر دارند. سازگاری میان زوجین از طریق علاقه متقابل، مراقبت از یکدیگر، پذیرش، درک یکدیگر و ارضای نیازها ایجاد می‌شود (احمدی و دیگران، ۱۳۸۴، ص ۱۴۲). لاسول و لاسول^۳ (۱۹۸۲) آن را فرایندی می‌دانند که در طول زندگی زوجین به وجود می‌آید؛ زیرا لازمه آن انطباق سلیقه‌ها، شناخت و ویژگی‌های شخصیتی، ایجاد قواعد رفتاری و شکل‌گیری الگوهای مراوده‌ای است (احمدی و دیگران، ۱۳۸۴، ص ۱۴۲). بریچلر^۴ (۱۹۷۵) عقیده دارد که تأثیر فراوان رضایت زناشویی بر تداوم خانواده و عمق ارتباط بر کم بودن اختلافات زناشویی که بر فضای روحی زوجین و طرز تربیت فرزندان تأثیرگذار است در سایه میزان شناخت زوجین از یکدیگر صورت می‌پذیرد (موسوی و دیگران، ۱۳۸۶، ص ۲۹).

در اسلام، پیمان زناشویی، محکم‌ترین قرارداد اجتماعی است که می‌توان آن را ناشی از روابط شدید و رحمت متقابل بین زن و شوهر دانست که در قرآن به آن اشاره شده است: «و از نشانه‌های [قدرت و ربوبیت] او این است که برای شما از جنس خودتان همسرانی آفرید تا در کنارشان آرامش یابید و در میان شما دوستی و مهربانی قرار داد؛ یقیناً در این [کار شگفت‌انگیز] نشانه‌هایی است برای مردمی که می‌اندیشند» (روم: ۲۱). با توجه به اینکه رابطه زناشویی و ازدواج، در واقع پیوند دو شخصیت است، بنتلر و نیوکمب^۵ (۱۹۹۸) در یافته‌های پژوهشی خود نشان دادند که عوامل و ابعاد شخصیتی بهتر از متغیرهای تقویمی مانند سن، تحصیلات یا سابقه جدایی در گذشته، کیفیت رابطه زناشویی را پیش‌بینی می‌کند (محمدزاده ابراهیمی، ۱۳۸۷، ص ۶۲).

بی‌شک یکی از مهم‌ترین عوامل رضامندی زناشویی، شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی زوجین است. هنگام انتخاب همسر، علاوه بر عوامل عینی نظیر مذهب، طبقه اجتماعی، نحوه

1. Bradbery, N.T. Fincham, D.F. & Beach, R.S
2. Sinha, S.P & Mukerjes, N
3. Laswell, M.E & Laswell, T.E.
4. Brichler, G.
5. Bentler, P.M. & New comb, M.D.

لباس پوشیدن، سن، قیافه و سطح تحصیلات، باید به عوامل زیربنایی از جمله ویژگی‌های شخصیتی نیز توجه شود (نظری، ۱۳۸۸، ص ۵۸). در عین حال که نقش عوامل و متغیرهای کلانی همچون وضعیت اقتصادی، کاهش درآمد خانوار، بیکاری، تحصیلات، مذهب، سن و چالش‌های فرهنگی-اجتماعی را در افزایش نارضایتی‌ها و ناسازگاری‌های زناشویی نمی‌توان نادیده گرفت، بیشتر پژوهشگران از عواملی مانند صفات و ویژگی‌های شخصیتی که در طولانی‌مدت و به صورت پایدارتری رضایت زوجین از زندگی زناشویی‌شان را متأثر می‌سازد، غفلت کرده‌اند. به همین دلیل ضروری است با دیدگاهی آسیب‌شناختی به علل درون‌فردی ناسازگاری‌ها و نارضایتی‌های زناشویی و عدم موفقیت در ازدواج‌ها پرداخته شود و نقش عوامل شخصیتی در رضایت زناشویی بررسی گردد (قلی‌زاده و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۵۹). ویژگی‌های شخصیتی به عنوان مجموعه سازمان‌یافته و واحدی متشکل از خصوصیات نسبتاً ثابت و پایدار در افراد که بر روی هم، یک فرد را از فرد یا افراد دیگر متمایز می‌سازد، می‌تواند بر رضامندی زناشویی تأثیرگذار باشد (دانش، ۱۳۸۴، ص ۶۰).

دونلان^۱ و همکاران (۲۰۰۴، ص ۴۸۳) با اشاره به تحقیقات متعددشان، بر این نکته تأکید می‌کنند که رضایت زناشویی بیش از همه، از ویژگی‌های شخصیتی زوجین متأثر است. در واقع رابطه زناشویی پیوند دو شخصیت است و هر یک از همسران با پیشینه تحولی، سبک شخصیتی، ترکیب عوامل زیست‌شناختی و تجربی گوناگون به زندگی مشترک قدم می‌گذارند. تحقیق قلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) نشان داد که برون‌گرایی به عنوان یکی از عوامل مؤثر در ایجاد رضایت زناشویی با آن همبستگی مثبت دارد. این یافته با نتایج تحقیقاتی دیگر نیز همسوست. در توضیح این یافته به نظر می‌رسد که عامل برون‌گرایی با هیجان‌ات مثبت از قبیل بشاش بودن، خوش‌بینی، عشق و صمیمیت ارتباط دارد. افرادی که در برون‌گرایی نمره بالایی می‌گیرند، معمولاً احساسات و عواطف خود را به راحتی بروز می‌دهند و قدرت بازدارندگی کمی دارند. اجتماعی بودن و فعال بودن از ویژگی‌های این افراد است. تمام این موارد بر روابط زن و شوهر تأثیر مثبتی دارد. برون‌گرایی به صورت مثبت با سلامت هیجانی ارتباط دارد و کسانی که در برون‌گرایی نمره بالایی کسب می‌کنند، بهتر از کسانی که نمره کمی در برون‌گرایی کسب می‌کنند قادر به کنار آمدن با استرس‌های روزمره هستند (قلی‌زاده، ۱۳۸۹، ص ۶۴).

افراد درون‌گرا به واسطه صفاتی نظیر عدم فعالیت، محتاط بودن، فکور بودن، مردم‌گریزی، بدبینی و خودداری، بیشتر در درون خود و با خود سرگرم هستند و قدمی برای برقراری ارتباط بیشتر

با طرف مقابل برنمی‌دارند و اگر هم اقدام به برقراری ارتباط کنند، چون نتیجه مطلوبی نمی‌گیرند، تجربه منفی حاصله موجب درون‌گرایی بیشتر در آنها می‌شود؛ اما برون‌گرایان به واسطه صفات مردم‌آمیزی، معاشرت، سهل‌گیری، سرزندگی، پرحرفی و پاسخ‌دهندگی رضایت بیشتری از با هم و در کنار هم بودن دارند و به واسطه ویژگی‌های شخصیتی‌شان، سهل‌گیر هستند و از اشتباهات دیگران چشم‌پوشی می‌کنند و چون پرحرف‌اند، همیشه حرفی برای گفتن به دیگران و گذراندن ساعاتی را در کنار دیگران از جمله همسر و دوستان خود دارند (دانش، ۱۳۸۴، ص ۶۶). سانتروک^۱ (۱۹۹۱) مهم‌ترین عامل مؤثر در یک ازدواج موفق را تشابه در شخصیت افراد دانسته است. عامل تشابه در شخصیت در کنار عوامل دیگر همچون سن، مذهب، نژاد، نگرش، هوش و سطح فرهنگ قرار دارد (مصاحبی، ۱۳۸۱، ص ۱۲۱).

ارزیابی صفات و ویژگی‌های شخصیتی زوجین و نیز همانندی و ناهمانندی در این ابعاد می‌تواند نقش بسزایی در همسرگزینی‌های مناسب و جلوگیری از ناسازگاری‌ها و نارضایتی‌های زناشویی داشته باشد. شیوتا و لونسون^۲ (۲۰۰۷) در پژوهش‌های متعدد خود نشان داده‌اند که شباهت بین همسران در ابعادی مانند وضعیت اجتماعی-اقتصادی، زمینه تحصیلی و آموزشی، سن، قومیت، مذهب، جذابیت جسمانی، هوش، نگرش‌ها و ارزش‌ها سطوح بالاتری از رضایت زناشویی و احتمال کمتری از جدایی و طلاق را پیش‌بینی می‌کند؛ اما آیا واقعاً این شباهت و همانندی در شخصیت زوجین است که می‌تواند افزایش رضایتمندی زناشویی را پیش‌بینی کند یا ناهمانندی آنها نیز همین نتیجه را به دنبال خواهد داشت؟

برخی مطالعات نشان می‌دهند که بعضی افراد، کسانی را به عنوان همسر انتخاب می‌کنند که ویژگی‌های مشابه با آنان داشته باشند. اولسون و نیمچک^۳ (۱۹۹۹) همچنین رابینز، کاسپی و موفیت^۴ (۲۰۰۰)، گاتیس و دیگران^۵ (۲۰۰۴) و لوو و کلونن^۶ (۲۰۰۵) دریافتند که شباهت زوجین در متغیرهای شخصیتی با رضایت بیشتر در روابط زناشویی همراه بود. محمدزاده ابراهیمی و همکاران (۱۳۸۷) نیز در پژوهش خود نشان دادند که میان همانندی زوجین در بُعد برون‌گرایی با

1. Santrock, J.W.
2. Shiota, M, N. & Levenson, R. W.
3. Olson, R.R. & Nemchek, S.
4. Robins, R.W. & Caspi, A. & Moffitt, T.E.
5. Gattis, K.S. & Berns, L.E. & Christenson, A.
6. Luo, S. & Klohnen, E. C.

رضایت زناشویی رابطه معناداری وجود دارد. این نتیجه با پژوهش‌های اولسون و نیمچک (۱۹۹۹) و همچنین لوو و کلونن (۲۰۰۵) مطابقت دارد؛ اما در برخی مطالعات دیگر که توسط واتسون^۱ و همکارانش (۲۰۰۴)، دریر و هورویتز^۲ (۱۹۹۷) و شیوتا و لونسون (۲۰۰۷) انجام شده، هیچ تأییدی برای ارتباط بین این دو پیدا نشد (محمدزاده ابراهیمی، ۱۳۸۷، ص ۶۷)؛ اما دانش (۱۳۸۴، ص ۶۴) با بررسی ویژگی‌های شخصیتی درون‌گرایی/برون‌گرایی و همانندی/ناهمانندی زوجین بر رضایت زناشویی نشان داد که همانندی زوجین در برون‌گرایی به افزایش رضایت زناشویی و همانندی آنها در درون‌گرایی به کاهش رضایت زناشویی منتهی می‌شود و ناهمانندی هنگامی به افزایش رضایت زناشویی منتهی می‌شود که زن درون‌گرا و شوهر برون‌گرا باشد، نه برعکس آن. همچنین در پژوهش مذکور بالاترین سطح رضامندی زناشویی مربوط به ازدواج درون‌گرا و برون‌گرای متوسط با یک فرد درون‌گراست که به واسطه ویژگی‌های متعادلی که از نظر سطح فعالیت، مردم‌آمیزی و انگیختگی دارند، سازگاری و رضامندی زناشویی‌شان افزایش می‌یابد.

عامل مهم دیگری که در رضایت‌مندی زناشویی تأثیرگذار است، به حوزه دین‌داری مربوط می‌شود. این تحقیقات، رابطه مثبت و معناداری بین دین‌داری و مذهبی بودن با رضامندی زناشویی، سازگاری زناشویی، ثبات ازدواج، تقدس‌نگری نسبت به ازدواج، تعهد زناشویی، کارکرد خانواده، کیفیت ازدواج، عملکرد ازدواج، همدلی زناشویی: صمیمیت زناشویی و مهارت حل تعارض یافته‌اند. همچنین دریافته‌اند دین‌داری و مذهبی بودن رابطه‌ای منفی و معنادار با احتمال طلاق (فینبرگ و لومن،^۳ ۱۹۷۵) و تعارض زناشویی (لطف‌آبادی، ۱۳۸۴؛ موهانی و دیگران، ۱۹۹۹؛ مارش و دالاز،^۴ ۲۰۰۱؛ باتلر^۵ و دیگران، ۲۰۰۲) دارد.

دین و مذهب یکی از اساسی‌ترین و مهم‌ترین نهادهایی است که جامعه بشری به خود دیده است؛ به گونه‌ای که هیچ‌گاه بشر خارج از این پدیده نزیسته است (نوابخش و دیگران، ۱۳۸۸، ص ۷۳). دین می‌تواند در جایگاه نظام پیچیده اجتماعی بر رفتار و بازخوردهای مهم از جمله برنامه‌ریزی، خانواده، کار، چگونگی تفسیر زندگی روزانه و برداشت از امور مختلف تأثیر بسزایی داشته باشد (روحانی و معنوی‌پور، ۱۳۸۷، ص ۱۹۲). بسیاری از دانشمندان استرس و فشارهای

1. Watson, D.
2. Dreier, L. & Horowitz, D.
3. Fineberg, B.L., & Lowman, J.
4. Marsh, R., & Dallos, R.
5. Butler, M.H.

روانی، به‌ویژه مشکلات روان‌شناختی را با دورافتادگی انسان‌ها از مذهب و دین مرتبط می‌دانند و معتقدند مذهبی بودن می‌تواند اثر بحران‌های شدید زندگی را تعدیل کند (غرایبی و دیگران، ۱۳۸۷، ص ۶۶)

مصباح یزدی (۱۳۸۰، ص ۱۴۹) می‌گوید برای «دین» معانی اصطلاحی متعددی بیان شده است. در تعریف برگزیده، دین مجموعه‌ای از باورهای قلبی و رفتارهای عملی متناسب با آن باورهاست. مذهب نیز شعبه و شاخه‌ای از دین به شمار می‌آید. مقصود از مذهب، این است که در میان پیروان یک دین، به دلیل اندیشه‌های ویژه، یا برداشت و تفسیر خاص و...، گروهی خود را از دیگران جدا می‌کنند. از این رو مشخص می‌شود که پایبندی مذهبی، ناظر به پذیرش شناختی، هیجانی و رفتاری انسان نسبت به مذهب است.

مهوری در مقاله‌ای که به تبیین دین، دین‌داری و شاخص‌های آن از نگاه علامه طباطبائی می‌پردازد، درباره حد نصاب دین‌داری اظهار می‌دارد: دین‌داری، همان ایمان و اعتقاد قلبی همراه با اعمال شایسته و نیکوست و لازمه ایمان، علم و آگاهی است. بنابراین علم تنها بدون التزام و دلبستگی و اینکه عملی به دنبال داشته باشد، دین‌داری نیست. همچنین اعتقاد بدون عمل نیز دین‌داری نیست و شخص معتقدی را که عملی به جا نیاورد، نمی‌توان دین‌دار به شمار آورد، بلکه از نظر علامه طباطبائی، اعتقادی که همراه عمل نباشد، در حقیقت اعتقاد و ایمان نیست و تنها علم و آگاهی به حقانیت دین است (سالاری‌فر و دیگران، ۱۳۹۰، ص ۴۲۳).

شناسایی برخی اصول اخلاقی و پشتیبانی از اصول اخلاقی و ضمانت اجرایی آنها، از جمله کارکردهای دین شمرده شده است. دین و اعتقاد به عالم دیگر، به حیات مادی انسان معنا و مفهوم دیگری می‌دهد و اصول قابل احترامی مانند ایثار و فداکاری را تقویت می‌کند (قدردان قراملکی، ۱۳۸۲). از نگاه پارگامنت^۱ و دیگران (۱۹۹۸)، راهکارهای مقابله دینی در انواع شخصی (مانند ایمان و دعا) و اجتماعی (مانند شرکت فعال در مسجد و مطرح ساختن مشکلات با روحانی) یا مثبت (کسانی که با هیجان‌های مثبت مانند حمایت، دلسوزی یا امید مرتبط می‌شوند) و منفی (کسانی که با هیجان‌های منفی مانند احساس گناه یا ترس از عذاب الهی مرتبط‌اند)، راهکارهای کارآمد افراد مذهبی برای مقابله با تنش‌های روانی و مشکلات زندگی است. ثمربخشی یا صرف زمان و تلاش برای سودرسانی به دیگران، با بهزیستی بیشتر به‌ویژه در سنین میانسالی و بالاتر ارتباط دارد (صالحی و عباسی، ۱۳۸۸، ص ۱۹۸)

1. Pargament, K.I.

رابطه دین‌داری و پایبندی مذهبی، با متغیرهای مختلفی بررسی شده است. پژوهش‌ها، رابطه مثبت و معنادار این متغیر را با سلامت روان، شادکامی، رضایت از زندگی، احساس بهزیستی، هیجان مثبت (مانند خوش‌خلقی، مهربانی، توجه و آرامش)، انعطاف‌پذیری، خودمهارگری و تسلط بر احساس در ماندگی تأیید می‌کند. همچنین رابطه منفی و معنادار دین‌داری و پایبندی مذهبی با بحران هویت، اختلال‌های روانی، مشکلات جسمی، روان‌پریش‌خویی و نورزگرایی در پژوهش‌ها به اثبات رسیده است (هراتیان، ۱۳۹۲، ص ۱۰۵).

توجه به این مفاهیم اصول اخلاقی، دین‌داری و پایبندی مذهبی و ملاحظه نتایج پژوهش‌های انجام‌شده، نقش تقیدات مذهبی را در رضایت و سازگاری زناشویی تأیید می‌کند؛ تقیداتی که در این پژوهش‌ها بررسی شده‌اند، عبارت‌اند از: اقامه نماز، روزه، تلاوت قرآن، اهتمام به نماز، شرکت در نماز جماعت و جمعه، انجام امر به معروف و نهی از منکر، انجام واجبات دینی از روی علاقه، نوع پوشش، گرایش به مد روز، رعایت حد در پوشش، ارتباط با نامحرم، توجه به مادیات، اعتقاد به پول به عنوان حلال همه مشکلات، اعتماد به مذهب به عنوان کلید خوشبختی و میزان توکل به خدا برای حل مشکلات زندگی. بی‌تردید انسان‌های خداشناس و دین‌باور و کسانی که از احکام و شریعت اسلام پیروی می‌کنند، ملاک تدین را به عنوان یکی از معیارهای اصلی در انتخاب برای ازدواج مورد توجه قرار می‌دهند؛ پوشش، حجاب و نگاه خود را محافظت می‌کنند (سه عاملی که زمینه انحرافات اخلاقی هستند)؛ همسر خود را به عنوان بنده خدا قبول دارند و از ستم کردن بر او می‌پرهیزند. در روابط خود با همسر، ضمن رعایت اصول بهداشتی با صداقت، عطف و مهربانی رفتار می‌کنند و تمام رفتار و کردارشان حتی روابط جنسی‌شان با همسر جهت‌گیری الهی دارد. بنابراین می‌توان انتظار داشت که رضایت زناشویی متأثر از میزان تقیدات مذهبی افراد باشد. از این رو، احمدی و همکاران در پژوهشی نشان دادند که تقیدات مذهبی در میزان سازگاری زناشویی نقش دارد. نتایج این پژوهش نشان داد افرادی که دارای تقیدات مذهبی بسیار زیاد بودند نسبت به افرادی که تقیدات مذهبی‌شان زیاد بود به طور معناداری سازگاری زناشویی بیشتری داشتند. میزان تقیدات مذهبی به طور معناداری با سازگاری زناشویی رابطه مثبت داشته است. براین اساس می‌توان میزان پایبندی مذهبی و رشد معنوی افراد را عاملی مهم در میزان سازگاری و رضایت زناشویی معرفی کرد (احمدی و دیگران، ۱۳۸۵، ص ۶۴).

همچنین جریگان و ناک پس از بررسی تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که دین بهترین

عامل ثبات و پایداری در ازدواج و زندگی زناشویی است (روحانی و معنوی پور، ۱۳۸۷). گرانر^۱ (۱۹۸۵، ص ۵۴) اثر عمل به باورهای دینی و عبادی بر سازگاری زندگی زناشویی را در دو نمونه متشکل از ۲۰۸ زوج، که به طور مساوی از چهار گروه دینی انتخاب شده بودند، بررسی کرد. نتایج تحقیق وی نشان داد که ارتباط مثبتی بین اعمال دینی و سازگاری در تمامی گروه‌های دینی وجود دارد. مولینز^۲ و هم‌کاران (۲۰۰۱، ص ۶۸) طی پژوهشی به بررسی رابطه عمل به باورهای دینی و رضایت زناشویی و شادکامی پرداختند. نتایج نشان داد که دین‌داری به گونه‌ای معنا دار با سازگاری زناشویی و شادکامی همسران بستگی دارد. ماهونی^۳ و دیگران (۱۹۹۹، ص ۳۳۲) پس از بررسی تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که عمل به باورهای دینی موجب افزایش مشارکت کلامی، افزایش میزان شادکامی، کاهش چشمگیر پرخاشگری کلامی و تعارض‌ها و اختلافات زناشویی شده و در نهایت، سبب فزونی رضایتمندی زناشویی شده است. کیم^۴ و دیگران (۲۰۰۴، ص ۸۶۸) به این نتیجه دست یافتند که عمل به باورهای دینی، با هیجانات و عواطف مثبت مانند خوش‌خُلقی، شادکامی، مهربانی، اعتماد به نفس، توجه و آرامش رابطه مثبت دارد. مک‌نلتی^۵ و دیگران (۲۰۰۴، ص ۹۷) نشان دادند که دین تأثیر قابل توجهی در سازگاری دارد و از آن می‌توان در کارهای بالینی و مشاوره‌ای نیز استفاده کرد.

بنابراین شایسته است مشاوران و روان‌شناسان خانواده از یافته‌های روان‌شناختی در این حوزه سود جویند و از ازدواج‌های نافرجام پیشگیری کنند و میزان عدم رضایت زناشویی، اختلافات خانوادگی، طلاق و آسیب‌های روانی و اجتماعی ناشی از آن بر خانواده‌ها را کاهش دهند و بدین ترتیب بهداشت روانی خانواده‌ها را تأمین کنند.

از آنجاکه بیشتر پژوهش‌های انجام شده در زمینه بررسی رضایت زناشویی و متغیرهایی مانند جهت‌گیری مذهبی و پایبندی مذهبی بر روی یکی از زوجین انجام شده است و تحقیق‌های فراوانی وجود ندارند که به بررسی رضایت زناشویی زوجین همراه با هم پرداخته باشند، پژوهش حاضر در پی مطالعات انجام‌شده درباره نقش ویژگی‌های شخصیتی و نیز پایبندی مذهبی در رضامندی زناشویی زوجین شکل گرفته و هدف آن، کشف رابطه همانندی/ ناهمانندی زوجین از نظر

1. Gruner, L.
2. Mullins
3. Mahoney, A.
4. Kim
5. Mcnulty

درون‌گرایی/ برون‌گرایی و پایبندی مذهبی آنها در پیش‌بینی رضایت زناشویی است. بنابراین این پژوهش به دنبال آزمودن این فرضیه‌هاست:

۱. میان همانندی ویژگی‌های شخصیتی درون‌گرایی/ برون‌گرایی و سطح رضایت زناشویی، همبستگی معناداری وجود دارد (زن و شوهرهایی که هر دو درون‌گرا یا هر دو برون‌گرا هستند، رضایت زناشویی بالاتری دارند)؛
۲. میان پایبندی مذهبی با ویژگی‌های شخصیتی درون‌گرایی/ برون‌گرایی همبستگی معناداری وجود دارد؛
۳. میان پایبندی مذهبی و سطح رضایت زناشویی زوجین، همبستگی معناداری وجود دارد.

۲. روش پژوهش

این پژوهش، از نوع پژوهش‌های توصیفی به شیوه همبستگی است که به روش پس‌رویدادی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش را دانشجویان متأهل دانشگاه بجنورد و دانش‌پژوهان متأهل مقاطع تحصیلات تکمیلی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام قم، در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۰، که دست‌کم یک سال از ازدواج آنها گذشته است، تشکیل می‌دهند. با اینکه لیندمن، مرندا و گلد (۱۹۸۰) بیان کرده‌اند که برای پژوهش‌های همبستگی، صد نمونه کفایت می‌کند (هومن، ۱۳۸۶، ص ۲۹۹؛ هومن، ۱۳۸۵، ص ۶۸)، نمونه آماری با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس و به حجم ۲۳۲ نفر (۱۱۶ زوج)، بر حسب جدول تعیین نمونه حجم نمونه مورگان (نادری و سیف‌نراقی، ۱۳۹۰، ص ۷۲) انتخاب شد. پس از توزیع پرسشنامه‌ها، ۹۲ نفر (۴۶ زوج) از دانشگاه بجنورد و ۱۴۰ نفر (۷۰ زوج) از مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام قم پرسشنامه‌ها را به صورت کامل پاسخ دادند. اطلاعات حاصل به وسیله نرم‌افزار SPSS و به کمک شاخص‌های مرکزی، شاخص‌های پراکندگی، ضریب همبستگی پیرسون، آزمون T، آزمون F، آزمون LSD و تحلیل واریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۲-۱. ابزارهای پژوهش

در پژوهش حاضر از سه آزمون استفاده شده است.

1. Lindeman, R.H. & Merenda, P.F. & Gold, R.Z.

الف) آزمون شخصیت (NEO-FFI-60): کاستا و مک‌کری^۱ فرم کوتاهی از پرسشنامه تجدید نظر شده شخصیت (NEO-PI-R) را طراحی کردند که پنج عامل اصلی در شخصیت یعنی روان‌آزرده‌خویی، برون‌گرایی، گشودگی، توافق‌گرایی و باوجدان بودن را می‌سنجد (پروین، ۱۹۹۳، به نقل از جوادی و دیگران، ۱۳۸۶، ص ۲۳۳). ضریب آلفای این پرسشنامه، در عوامل مختلف تست بین ۰/۸۶ - ۰/۹۵ است (گروسی فرشی، ۱۳۸۰، ص ۲۳۰-۲۳۵). این آزمون شصت پرسش دارد و پنج صفت اصلی را می‌سنجد. گفتنی است که برای اجرای این آزمون، افراد باید بیش از هفده سال سن داشته باشند. در پژوهشی با استفاده از روش همسانی درونی نتایج آلفای کرونباخ^۲ برای هر یک از ابعاد توافق‌پذیری، باوجدان بودن، برون‌گرایی و گشودگی به تجربه، به ترتیب ارقام ۰/۵۵، ۰/۷۹، ۰/۶۶، ۰/۸۴ و ۰/۵۴ به دست آمد (امانی و دیگران، ۱۳۸۵، ص ۳۹۶). همچنین گروسی فرشی با استفاده از روش همسانی درونی نتایج آلفای کرونباخ برای هر یک از ابعاد روان‌آزردگی، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه، توافق‌پذیری و باوجدان بودن، به ترتیب ارقام ۰/۸۶، ۰/۷۳، ۰/۵۶، ۰/۶۸ و ۰/۸۷ را به دست آورده است. روایی این آزمون از همبستگی بین دو شکل گزارش شخصی (S) و ش‌کل ارزیابی مشاهده‌گر (T) استفاده شده است که حداکثر همبستگی به میزان ۰/۶۶ در عامل برون‌گرایی و حداقل آن به میزان ۰/۴۵ در عامل توافق‌پذیری بود. اعتبار این پرسشنامه با استفاده از روش آزمون-آزمون مجدد در مورد ۲۰۸ نفر از دانشجویان به فاصله سه ماه به ترتیب ارقام ۰/۸۳، ۰/۷۵، ۰/۸۰، ۰/۷۹ و ۰/۷۹ برای عوامل A، O، E، N و C به دست آمده است (گروسی فرشی، ۱۳۸۰، ص ۲۳۰-۲۳۵).

ب) آزمون رضامندی زناشویی: این آزمون دارای ده مؤلفه و پنجاه پرسش است که سهم هر یک از مؤلفه‌ها پنج پرسش است. این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از: صفات شخصیتی، ارتباط کلامی، حل اختلاف و تعارض، پایبندی‌های مذهبی زوجین، روابط جنسی، مدیریت مالی و اقتصادی، تفریح و اوقات فراغت خانواده، رفت و آمدهای فامیلی، تولید فرزند و فرزندپروری و نقش زن و شوهری (جدیری، ۱۳۸۷، ص ۱۴۳). اعتبار این پرسشنامه از طریق دونیمه‌سازی و ثبات درونی (آلفای کرونباخ) بررسی شده است. ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه برابر با ۰/۸۷ بیان شده است. ضرایب اسپیرمن براون در صورت تساوی و عدم تساوی گویه‌ها ۰/۸۱۶ و با استفاده از ضریب دونیمه‌سازی گاتمن ۰/۸۱۵ گزارش شده است. نتایج نشان می‌دهد که پرسشنامه از اعتبار نسبتاً

1. Costa, P.T. & McCrae, R.R.
2. Cronbach's alpha

بالایی برخوردار است. برای بررسی روایی این آزمون نیز از دوروش روایی محتوایی و روایی وابسته به ملاک از نوع هم‌زمان نسبت به برآورد روایی استفاده شده است. روایی محتوایی آزمون با استفاده از روش همبستگی اسپیرمن در حدود ۰/۹۰. به دست آمده که در سطح $P < 0/0001$ معنادار است. همچنین روایی وابسته به ملاک از نوع هم‌زمان نیز با استفاده از آزمون معادل به دست آمده است. برای بررسی این نوع روایی، ضریب همبستگی میان نمره کل آزمون مذکور با نمره کل پرسشنامه رضامندی زناشویی انریچ محاسبه شد که ضریب همبستگی $0/726$ در سطح معناداری کمتر از $0/01$ گزارش شده است. نتایج نشان می‌دهد که پرسشنامه از روایی نسبتاً بالایی برخوردار است. این پرسشنامه دارای دو نسخه ویژه خانم‌ها و آقایان است که در پنج پرسش مربوط به نقش زن و مرد با یکدیگر تفاوت دارند. نمره‌گذاری پرسش‌ها به صورت (۴، ۳، ۲، ۱ و ۰) است. حداکثر نمره آزمودنی در این پرسشنامه، برابر با ۲۰۰ است. نمره بالاتر، نشانه رضامندی بیشتر زناشویی است (همان، ص ۱۶۲).

ج) آزمون پایبندی مذهبی: آزمون پایبندی مذهبی بر اساس قرآن کریم و نهج‌البلاغه و به منظور سنجش رفتارهای مذهبی توسط جان‌بزرگی ساخته شده است. با استفاده از روش تحلیل عاملی مشخص شد که آزمون از همسانی درونی مطلوبی برخوردار است و پایایی کل آزمون (آلفای کرونباخ) برابر با $0/816$ است. برای روایی سازه، داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل اکتشافی قرار گرفت و کفایت گروه نمونه با آزمون کیسر^۱، مایر^۲ و ال‌کین^۳ (kmo) بررسی شد و عدد ۰/۸۹۷ درصد به دست آمد (جان‌بزرگی، ۱۳۸۸، ص ۹۰). این مقیاس دارای شصت پرسش است که همانند آزمون جهت‌گیری مذهبی آلپورت، در یک طیف لیکرت چهاردرجه‌ای قرار دارند. نمره‌گذاری این آزمون بر اساس مقیاس لیکرتی به صورت «کاملاً موافق=۲»، «تقریباً موافق=۱»، «تقریباً مخالف=۰» و «کاملاً مخالف=۰» است. این آزمون چهاردرجه‌ای و بدون گزینه «حد وسط» است؛ زیرا این شیوه پاسخ‌دهی از انباشته شدن نمره‌ها در حد وسط جلوگیری می‌کند. نمره کلی پایبندی مذهبی، با جمع همه نمرات شصت پرسش به دست آورده می‌شود. در نهایت، برای تقسیم آزمودنی‌ها به دو گروه «پایبند به مذهب» و غیر آن، میانگین گروه نمونه را به دست آوردیم که افراد بالای میانگین به عنوان پایبند به مذهب و افراد زیر میانگین به عنوان ناپایبند به مذهب محسوب شدند (مصلحی، ۱۳۹۱، ص ۱۶۳).

1. Keiser
2. Meyer
3. Olkin

۳. یافته‌های پژوهش

برای بررسی رابطه میان ویژگی‌های شخصیتی درون‌گرایی/برون‌گرایی و رضایت زناشویی، ابتدا شاخص‌های آماری رضایت زناشویی بر اساس حالت‌های مختلف درون‌گرایی/برون‌گرایی تمامی آزمودنی‌ها از مرد و زن در جدول شماره ۱ بررسی شده است.

جدول ۱. توصیف شاخص‌های رضایت زناشویی بر اساس حالت‌های مختلف درون‌گرایی/برون‌گرایی همه آزمودنی‌ها

درون‌گرایی / برون‌گرایی	تعداد	میانگین نمره رضایت زناشویی	انحراف استاندارد	کمینه	بیشینه
درون‌گرایی افراطی	۶۹	۱۴۱/۶۶۶۷	۱۸/۴۷۵۴۷	۹۶/۰۰	۱۷۹/۰۰
درون‌گرایی عادی	۳۸	۱۴۵/۵۷۸۹	۱۵/۹۰۴۵۰	۱۱۳/۰۰	۱۷۵/۰۰
برون‌گرایی عادی	۴۴	۱۴۶/۹۰۹۱	۱۹/۸۶۰۹۳	۸۸/۰۰	۱۷۸/۰۰
برون‌گرایی افراطی	۸۱	۱۴۱/۴۶۹۱	۱۸/۲۷۹۸۳	۱۰۰/۰۰	۱۷۷/۰۰
کل	۲۳۲	۱۴۳/۲۳۲۸	۱۸/۳۱۵۳۵	۸۸/۰۰	۱۷۹/۰۰

به منظور بررسی میزان تفاوت حالت‌های مختلف ویژگی شخصیتی درون‌گرایی/برون‌گرایی در سطح رضایت زناشویی، از تحلیل واریانس یک‌طرفه میان آزمودنی‌ها استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره ۲ گزارش شده است.

جدول ۲. نتایج تحلیل واریانس میان ویژگی درون‌گرایی / برون‌گرایی و رضایت زناشویی

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
۰/۲۵۱۲۲۵	۳	۴۰۸/۳۴۲	۱/۲۲۱	۰/۳۰۳
۷۶۲۶۴/۴۰۶	۲۲۸	۳۳۴/۴۹۳		
۷۷۴۸۹/۴۳۱	۲۳۱			

چون $P > ۰/۰۵$ است، بنابراین وجود تفاوتی معنادار میان حالت‌های مختلف درون‌گرایی/برون‌گرایی و رضامندی زناشویی تأیید نمی‌شود.

جدول ۳. شاخص‌های توصیفی متغیر همانندی / ناهمانندی
ویژگی درون‌گرایی / برون‌گرایی زوجین

متغیر	همانندی / ناهمانندی درون‌گرایی / برون‌گرایی زوجین	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف استاندارد
رضامندی	همانند	۵۷	۶۴۹۱۱۴۴/	۵۱۳۸۱۱۵/	۰۵۴۸۵۳/
زناشویی	ناهمانند	۵۹	۸۶۴۴۱۴۱/	۰۰۶۸۵۱۵/	۹۵۳۷۲۱/

جدول ۴. مقایسه میانگین نمرات آزمودنی‌ها برای تعیین تفاوت همانندی و ناهمانندی ویژگی درون‌گرایی /
برون‌گرایی در رضایت زناشویی

متغیر	آزمون لوین برای برابری واریانس‌ها		آزمون T برای برابری میانگین‌ها			
	F	سطح معناداری	T	df	سطح معناداری دوسویه	تفاوت خطای استاندارد
رضایت	۰/۰۷۴	۰/۷۸۶	۸۱۰/۰	۱۱۴	۰/۳۲۸	۲/۸۳۳۷۶
			۱۷۶/۰	۱۱۳	۰/۳۲۸	۲/۸۳۵۴۰

بر اساس جداول شماره ۳ و ۴ چون $۰/۰۵ > ۰/۷۸۶$ است و میانگین رضامندی زناشویی زوجین همانند و ناهمانند در ویژگی درون‌گرایی / برون‌گرایی مانند یکدیگر می‌باشد، فرض صفر ما رد می‌شود؛ به این معنا که میان زوجین همانند یا ناهمانند از نظر ویژگی درون‌گرایی / برون‌گرایی در سطح رضایت زناشویی تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ۵. مقایسه شاخص‌های آماری میان همانندی / ناهمانندی و ویژگی درون‌گرایی / برون‌گرایی و رضامندی زناشویی زوجین

متغیر	شاخص‌های آماری	همانندی / ناهمانندی		کل
		همانند	ناهمانند	
رضامندی زناشویی زوجین	متوسط	۵	۶	۱۱
	درصد گرایش به همانندی درون‌گرایی / برون‌گرایی زوجین	۸/۸	۱۰/۲	۹/۵
	فراوانی	۴۳	۴۹	۹۲
	زیاد	۷۵/۴	۸۳/۱	۷۹/۳
	خیلی زیاد	۹	۴	۱۳
	درصد گرایش به همانندی درون‌گرایی / برون‌گرایی زوجین	۱۵/۸	۶/۸	۱۱/۲
	فراوانی	۵۷	۵۹	۱۱۶
	درصد گرایش به همانندی درون‌گرایی / برون‌گرایی زوجین	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

بر اساس جدول شماره ۵ می‌توان معنادار نبودن تفاوت همانندی یا ناهمانندی و ویژگی درون‌گرایی / برون‌گرایی را مشاهده کرد؛ به این ترتیب که زوجین همانندی که در رضامندی زناشویی نمره متوسط را به دست آورده‌اند ۸/۸ درصد کل زوجین همانند را تشکیل می‌دادند، در حالی که زوجین ناهمانند که در رضامندی زناشویی نمره متوسط را کسب کرده‌اند، ۱۰/۳ درصد کل زوجین ناهمانند را تشکیل می‌دادند که تفاوت چندانی با یکدیگر ندارند. همچنین میان زوجین همانند و ناهمانند که نمرات زیاد و خیلی زیاد را در رضامندی زناشویی کسب کرده‌اند، تفاوت خاص و معناداری دیده نمی‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه‌گیری کرد که میان همانندی و ناهمانندی در ویژگی درون‌گرایی / برون‌گرایی بر حسب رضامندی زناشویی تفاوت خاصی وجود ندارد.

فرضیه بعدی پژوهش حاضر این است که «میان پابندی مذهبی با ویژگی شخصیتی درون‌گرایی / برون‌گرایی رابطه‌ای معنادار وجود دارد»؛ به این معنا که میزان پابندی مذهبی افراد با تغییر ویژگی درون‌گرایی / برون‌گرایی متفاوت خواهد بود. به منظور بررسی میزان تفاوت ویژگی‌های شخصیتی درون‌گرایی / برون‌گرایی در سطح پابندی مذهبی، از آزمون T مستقل استفاده شد. میانگین نمرات پابندی مذهبی دو گروه درون‌گرا و برون‌گرا که در جدول شماره ۶ آمده است، با

هم مقایسه شدند که نتایج آن در جدول شماره ۷ گزارش شده است.

جدول ۶. شاخص‌های توصیفی متغیر ویژگی شخصیتی درون‌گرایی / برون‌گرایی بر اساس پایبندی مذهبی

متغیر	درون‌گرایی / برون‌گرایی	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
پایبندی مذهبی	درون‌گرا	۱۱۷	۶۰٫۲۲۲۲	۱۵٫۲۱۳۴۹	۱٫۴۰۶۴۹
	برون‌گرا	۱۱۵	۶۹٫۸۱۷۴	۱۴٫۶۴۵۸۷	۱٫۳۶۵۷۳

جدول ۷. مقایسه میانگین نمرات آزمودنی‌ها برای تعیین تفاوت ویژگی درون‌گرایی / برون‌گرایی در پایبندی مذهبی

متغیر	آزمون لوین برای برابری واریانس‌ها		آزمون T برای برابری میانگین‌ها				پایبندی زوجین
	F	سطح معناداری	T	df	سطح معناداری	تفاوت میانگین	
پایبندی زوجین	۰٫۳۱۶	۰٫۵۷۵	-۴٫۸۹۳	۲۳۰	۰	-۹٫۵۹۵۱۷	فرض برابری واریانس‌ها
			-۴٫۸۹۴	۲۲۹٫۹۰۱	۰	-۹٫۵۹۵۱۷	فرض نابرابری واریانس‌ها

بر اساس جداول شماره ۶ و ۷ نیز چون $۰/۰۵ > ۰/۵۷۵$ است، لذا میان دو گروه درون‌گرا و برون‌گرا تفاوت معناداری وجود دارد و می‌توان گفت که افراد برون‌گرا نسبت به افراد درون‌گرا از پایبندی مذهبی بیشتری برخوردارند.

جدول شماره ۸. توصیف شاخص‌های رضایت زناشویی بر اساس پایبندی مذهبی زوجین

پایبندی مذهبی	تعداد	میانگین نمره رضایت زناشویی	انحراف استاندارد	کمینه	بیشینه
هر دو پایبند	۴۱	۱۴۹٫۵۹۵۷	۱۳٫۰۴۹۹۲	۱۲۸٫۰۰	۱۷۴٫۵۰

۱۵۷/۰۰	۹۸/۵۰	۱۳/۸۳۷۷۲	۱۳۴/۶۷۰۷	۴۷	هر دو ناپایبند
۱۷۴/۵۰	۱۱۶/۵۰	۱۵/۲۳۴۶۲	۱۴۵/۰۸۹۳	۲۸	یکی پایبند و دیگری ناپایبند
۱۷۴/۵۰	۹۸/۵۰	۱۵/۲۵۵۷۱	۱۴۳/۲۳۲۸	۱۱۶	کل

جدول ۹. نتایج تحلیل واریانس میان پایبندی مذهبی و رضایت زناشویی

سطح معناداری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
۰/۰۰۰	۱۲/۹۹۶	۲۵۰۲/۵۳۲	۲	۵۰۰۵/۰۶۵	بین گروه‌ها
		۱۹۲/۵۶۳	۱۱۳	۲۱۷۵۹/۶۵۱	درون گروه‌ها
			۱۱۵	۲۶۷۶۴/۷۱۶	کل

بر اساس نتایج جدول‌های شماره ۸ و ۹ نیز چون $P < ۰/۰۵$ است، بنابراین تفاوت میان گروه‌های پایبندی مذهبی در رضامندی زناشویی معنادار خواهد بود. پس میان پایبندی مذهبی و رضامندی زناشویی رابطه‌ای معنادار وجود دارد. در جدول شماره ۱۰ نشان داده شده است که تفاوت کدام گروه با دیگری معنادار است.

جدول ۱۰. نتایج مقایسه چندگانه آزمون پس از واقعه میان سطوح پایبندی مذهبی و رضایت زناشویی

فاصله اطمینان ۹۵٪		سطح معناداری	خطای استاندارد	تفاوت میانگین (ج-ب)	پایبندی زوجین (ج)	پایبندی زوجین (ب)	متغیر وابسته
کرانه بالا	کرانه پایین						
۲۲/۲۸۰۹	۷/۵۶۹۱	۰/۰۰۰	۲/۹۶۵۴۳	(*)۱۴/۹۲۵۰	هر دو ناپایبند	هر دو پایبند	
۱۲/۷۲۳۹	-۳/۷۱۱۰	۰/۳۹۹	۳/۳۱۲۷۶	۴/۵۰۶۵	یکی پایبند و دیگری ناپایبند		

۷/۵۶۹۱-	۲۲/۲۸۰۹-	۰/۰۰۰	۲/۹۶۵۴۳	۱۴/۹۲۵۰- (*)	هر دو پایبند	هر دو ناپایبند	رضامندی زناشویی
۱/۹۷۹۶-	۱۸/۸۵۵۷-	۰/۰۱۱	۳/۴۰۲۰۵	۱۰/۴۱۸۶- (*)	یکی پایبند و دیگری ناپایبند		
۳/۷۱۱۰	۱۲/۷۲۳۹-	۰/۳۹۹	۳/۳۱۲۷۶	۴/۵۰۶۵-	هر دو پایبند	یکی پایبند و	
۱۸/۸۵۷۵	۱/۹۷۹۶	۰/۰۱۱	۳/۴۰۲۰۵	۱۰/۴۱۸۶ (*)	هر دو ناپایبند	دیگری ناپایبند	

بر اساس جدول شماره ۱۰ میان زوجینی که هر دو پایبند به مذهب‌اند و زوجینی که هر دو ناپایبند به مذهب هستند، تفاوت معناداری وجود دارد؛ زیرا $P < 0/05$ است. همچنین میان زوجینی که هر دو ناپایبند به مذهب هستند، با زوجینی که فقط یکی از آنها پایبند به مذهب است، چون $P < 0/05$ است نیز تفاوت معنادار وجود دارد؛ اما میان زوجینی که هر دو پایبند به مذهب هستند، و زوجینی که فقط یکی از آنها پایبند به مذهب است، چون $P < 0/05$ است، نمی‌توان تفاوت معناداری یافت.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق نشان داد که ویژگی شخصیتی درون‌گرایی/ برون‌گرایی تأثیر خاص و معناداری بر سطح رضامندی زناشویی ندارد. نتایج این پژوهش با پژوهش‌های احدی و همکاران (۱۳۸۶)، فاضل و همکاران (۱۳۹۰)، بوتوین و همکاران (۱۹۹۷)، توین^۱ و همکاران (۲۰۰۰) و صادقی و همکاران (۱۳۸۱) همسوست که در تبیین آن می‌توان گفت برون‌گرایی اهمیت چندانی در شکل‌دهی کیفیت روابط نزدیک^۲، از جمله روابط زوجین ندارد و این عامل شخصیتی به طور عمده با تأثیرگذاری اجتماعی^۳ همبسته است (توین و همکاران، ۲۰۰۰، ص ۶۵۸). افراد برای عقاید و سلیقه‌های خود ارزش قائل هستند و از معاشرت با کسانی که انتخاب‌های آنها را تأیید می‌کنند، لذت می‌برند و چه بسا از این راه عزت نفسشان نیز تقویت می‌شود. بنابراین کسانی را به

1. Tobin, R.M.
2. Close Relationships
3. Social impact

عنوان همسر انتخاب می‌کنند که ویژگی‌های آنها را مورد تأیید قرار دهند تا بدین وسیله در محیطی قرار بگیرند که خصوصیات شخصیتی شان ثابت و پایدار باقی بماند (محمدزاده ابراهیمی، ۱۳۸۷، ص ۶۷).

این امر در افراد درون‌گرا با داشتن خصوصیت محافظه‌کارانه‌ای که دارند، به شکلی است که در جهت حفظ ثبات و آرامش آنها، فردی را انتخاب می‌کنند که مشابه خودشان باشند و همانند خود روحیه‌ای محافظه‌کارانه داشته باشند. بنابراین گرایش به افرادی همانند خود، امری طبیعی به نظر می‌رسد؛ اما همان‌طور که شولتز بیان کرده افرادی که از لحاظ روانی سالم هستند بین دو نگرش درون‌گرایی / برون‌گرایی تعادل برقرار می‌کنند و از دنیای درونی و بیرونی خود به طور برابر احساس آرامش کسب می‌کنند (شولتز، ۱۹۸۹^۱، ص ۱۰۷). افراد درون‌گرا در عین حال که ممکن است آرام و کناره‌گیر باشند، اما در محیط خصوصی و خانوادگی که برای آنها به منزله حریم فردی محسوب می‌شود، افرادی دلسوز و عاطفی هستند. دارابی نیز معتقد است درون‌گرایان، برون‌گرایی را در ناهشیار شخصی خود دارند و افراد برون‌گرا نیز برعکس، درون‌گرایی را در ناهشیار شخصی خود به همراه دارند (دارابی، ۱۳۸۴، ص ۸۷).

افراد برون‌گرا نیز که خوش‌بین، فعال و پُرحرف‌اند، گرایش دارند تا در حریم خانوادگی خود نیز احساساتشان را بروز دهند. بنابراین همنشینی و ازدواج با افرادی که مشابه با آنها باشند، امری بدیهی است؛ اما پروین می‌گوید درون‌گرایان در مقایسه با برون‌گرایان، بیشتر تحت تأثیر رویدادها واقع می‌شوند و محدودیت‌های اجتماعی را ساده‌تر فرامی‌گیرند. بنابراین درون‌گرایان با خصوصیت خودداری بیشتر نسبت به برون‌گرایان و اینکه از بروز احساسات خود بیشتر جلوگیری می‌کنند (پروین، ۱۹۹۳^۲، ص ۱۴۸)، می‌توانند گرایش برون‌گرایان را بیش از پیش به خود جلب کنند. شولتز نیز چنین نتیجه‌گیری کرده است که برون‌گرایان ممکن است چنین افرادی را به عنوان همسر برگزینند تا ویژگی‌های آنها را مورد تأیید قرار دهند و از این طریق در محیطی قرار گیرند که خصوصیات شخصیتی شان ثابت و پایدار باقی بماند (شولتز، ۱۹۸۹، ص ۱۰۷).

نتیجه دیگری که از این تحقیق به دست آمد این بود که در زوجینی که از نظر ویژگی درون‌گرایی / برون‌گرایی با یکدیگر متفاوت بودند، پایبندی آنان به مذهب نیز متفاوت می‌شد؛ به گونه‌ای که هر کدام از آنها که برون‌گراتر باشد، پایبندی بیشتری نیز به مذهب خواهد داشت. رابطه مثبت میان

1. Schultz, D.
2. Pervin, L.A.

دین‌داری، معنویت و برون‌گرایی با پژوهش آنتراینر^۱ و همکاران (۲۰۱۰) و بخش‌هایی از پژوهش هنینگزگارد و آرنوی^۲ (۲۰۰۸) و تا حدی پژوهش لوکن هاف^۳ و همکاران (۲۰۰۹) همسو می‌باشد؛ اما با پژوهش‌های تیلور و مک‌دونالد^۴ (۱۹۹۹)، ملتفت و همکاران (۱۳۸۹)، کشاورز و همکاران (۱۳۸۸) و جهانگیرزاده و قربانی (۱۳۸۸) مطابقت ندارد که ممکن است مربوط به نوع سنجش دین‌داری یا حتی نمونه خاص باشد. در تبیین این رابطه می‌توان گفت که برون‌گرایی با دربرگیری ویژگی‌هایی مانند فعال و پرانرژی بودن، اجتماعی و اهل معاشرت بودن، شاد و خوش‌بین و مهربان بودن، با یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های شخص دین‌دار از نظر اسلام، یعنی ایجاد روابط عاطفی با دیگران، از قبیل رابطه با مؤمنان، والدین، معلمان، اهل کتاب و افراد بشر مطابقت دارد. بنابراین اشخاصی که این ویژگی‌ها را دارند ممکن است به علت داشتن آمادگی‌های زیستی، تمایل بیشتری به ایجاد روابط فردی و اجتماعی مورد نظر دین اسلام داشته باشند و به تبع آن در خرده‌مقیاس‌های دین‌داری، نمره‌های بالاتری به دست بیاورند (داوری و دیگران، ۱۳۹۰، ص ۱۴).

همچنین تحقیق حاضر نشان داد که میان پایبندی مذهبی و سطح رضایت زناشویی، رابطه معنادار مثبت وجود دارد. می‌توان همسوایی این پژوهش را با مطالعات گذشته به‌روشنی دریافت؛ چراکه همانند آنها در این تحقیق نیز زوجین هر دو پایبند به مذهب، از زوجینی که فقط یکی از آنها پایبند به مذهب بود، از رضامندی زناشویی بیشتری برخوردار بودند و آنها نیز از زوجین هر دو ناپایبند به مذهب، از زندگی زناشویی خود بیشتر رضایت داشتند. از میان تحقیقات داخلی می‌توان به پژوهش‌های موسوی (۱۳۷۴)، حیدری (۱۳۸۵)، احمدی (۱۳۸۶)، نجفی (۱۳۸۹)، منجزی، شفیعی‌آبادی و سودانی (۱۳۹۱)، مصلحی (۱۳۹۲) و حیدری خورمیزی (۱۳۹۵) و از میان پژوهش‌های خارجی نیز می‌توان به تحقیقاتی از جمله مطالعات الیسون، گای و گلس (۱۹۸۹)، دادلی و کونینسکی (۱۹۹۰)، آنتونی (۱۹۹۳)، اسنو و کاپتن (۱۹۹۶)، گیلن (۱۹۹۷)، سالیوان (۲۰۰۱)، فیس و تامکو (۲۰۰۱)، مارش و دالاس (۲۰۰۱)، هانلر و گنچوز^۵ (۲۰۰۵) و اورتیکنال و ونستیوگن (۲۰۰۶) اشاره کرد که همگی با نتایج تحقیق حاضر همسو هستند. همچنین

1. Unterrainer, H. F.
2. Henningsgaard, J. & Arnau, R. C.
3. Locknhoff, C. E.
4. Taylor, A. & Mac Donald, D. A.
5. Hunler, O.S. & Genco, T.I.

ناکونزنی، شول و راجرزا^۱ (۱۹۹۵)، فاکس و کلی^۲ (۱۹۹۵) و برنن^۳ (۲۰۰۴) در پژوهش‌های خود نشان داده‌اند که افزایش فعالیت‌های مذهبی اگرچه روابط زناشویی را بهبود نمی‌بخشد و بر میزان شادی زندگی زناشویی، بهبود تعامل میان زوجین، کاهش تعارض‌ها و مشکلات روزمره تأثیر نمی‌گذارد، اما می‌تواند با افزایش تعهد اخلاقی، احتمال توجه به طلاق را کاهش دهد (صیادپور، ۱۳۸۳، ص ۱۵۹).

تأثیر پایبندی به مذهب در رضامندی زناشویی، بر اساس آموزه‌های دینی نیز تأیید می‌شود؛ چراکه زندگی زمانی شیرین و آرامش‌بخش است که فرد از خداوند و یادش غافل نباشد و نعمت‌هایش را فراموش نکند و همواره در طلب رضای الهی باشد (مجلسی، ۱۴۰۴، ج ۷۴، ص ۲۸). در چنین زندگی‌هایی خداوند به سبب عمل صالح زن و شوهر، آنها را با حیات طیب زنده می‌کند (نحل: ۹۷). زن و شوهری که خواستار روابطی خوب و پرعاطفه بین خود هستند، باید روابط خود را با خداوند اصلاح کنند (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۸، ص ۳۰۷). اگر چنین کنند خداوند نیز روابط آنها را اصلاح می‌کند. هر قدر که زن و شوهر خود را با طاعت خداوند بیشتر زینت ببخشند (آمدی، ۱۳۶۶، ص ۱۸۲)، خشم خداوند را از خود دور می‌کنند و موجبات سعادت خود را در دنیا و آخرت فراهم می‌آورند (مصلحی، ۱۳۹۱، ص ۱۹۴).

در تبیین روان‌شناختی این یافته می‌توان گفت تقیدات مذهبی به بهبود روابط و تقویت و تحکیم آن میان زن و شوهر کمک می‌کند؛ وظایف والدینی را تسریع می‌کند و به والدین کمک می‌کند تا در زمینه روش‌های تربیت فرزند با هم توافق داشته باشند و ضمن اینکه روابط مناسبی با فرزندان خود برقرار نمایند، دیدگاه فلسفی و اهداف مشترکی را در زندگی دنبال کنند. همچنین تقیدات مذهبی به افراد کمک می‌کند تا اوقات فراغت آنها در پیش خانواده و به همراه خانواده باشد و برنامه‌ریزی مناسبی در این زمینه داشته باشند. علاوه بر اینکه تقیدات مذهبی به افراد کمک می‌کند تا تفاوت در سلیقه‌های یکدیگر را بپذیرند و با آن سازگار شوند؛ روابط مناسبی با اقوام و دوستان داشته باشند و صله رحم را در برنامه زندگی خود جای دهند. همچنین بتوانند تعارضات بین خود و همسر را به خوبی حل کنند، برای درآمد و هزینه‌های خود برنامه‌ریزی کنند و بالأخره، روابط جنسی متقابلاً رضایت‌بخشی داشته باشند (میراحمدی‌زاده، ۱۳۸۲، ص ۶۱).

1. Nakonezny, P. A. & Shull, R. D. & Rodgers, J.
2. Fox, G. & Kelly, R.F.
3. Brennen, B.H.

همچنین بر اساس نتایج پژوهش حاضر، روشن شد که همانندی زوجین در پایبندی مذهبی بر سطح رضایت زناشویی تأثیرگذار بوده است که در این زمینه تحقیقات احمدی و دیگران (۱۳۸۵)، بنی‌اسدی (۱۳۷۵)، حق‌دوست (۱۳۷۴)، شرکات^۱ (۲۰۰۴) و نیز جین، لارسن و دلسون^۲ به نقل از میراحمدی‌زاده و دیگران (۱۳۸۲) با این نتایج همسوست.

همانندی یا ناهمانندی زوجین در این عوامل نکته‌ای است که می‌تواند رسیدن آنها را به کسب رضایت هر چه بیشتر از زندگی پیش‌بینی کند. در این میان تدین یکی از ارکان اساسی زندگی سعادت‌مندان است. در حدیث آمده است که رسول اکرم ﷺ فرمود:

زن را برای زیبایی‌اش به همسری نگیر؛ چه بسا ممکن است جمال زن باعث پستی و سقوط اخلاقی‌اش شود، و همچنین به انگیزه مالش با وی پیوند زناشویی برقرار مکن؛ زیرا مال می‌تواند مایه طغیان او گردد، بلکه به سرمایه دینش متوجه باش و با زن باایمان ازدواج کن (فلسفی، ۱۳۶۸).

همچنین در قرآن کریم آمده است که مرد مؤمن با زن مؤمن ازدواج کند (نور: ۲۶ و بقره: ۲۲۱). یک‌سان بودن زوجین در اعتقادات مذهبی و ایمان و تقوا را می‌توان عاملی مؤثر در موفقیت ازدواج‌ها برشمرد. بنابراین آموزه‌های دینی و پایبندی به آنها به دلیل توجه ویژه به فطرت و تمایلات طبیعی زن و مرد و هماهنگی آنها با اهداف آفرینش، در سلامت زندگی مشترک و آرامش روانی و ارتقای رضامندی از زندگی زناشویی مؤثر است. به هر حال با پژوهش‌هایی که امروزه در حوزه روان‌شناسی شخصیت و خانواده صورت می‌گیرد، امید است به نتایجی برسیم تا افراد قبل از ازدواج و تشکیل خانواده بتوانند بهترین تصمیم زندگی را بگیرند.

پژوهش مذکور دارای محدودیت‌هایی مانند جامعه آماری آن و نیز اجرای پژوهش بر روی نمونه در دسترس بود که افراد تحصیل کرده جامعه (طلاب و دانشجویان) بودند و باید در تعمیم نتایج آن به جوامع دیگر احتیاط کرد. همچنین شمار فراوان پرسش‌ها و همکاری پایین آزمودنی‌ها (چراکه باید به صورت زوجین می‌بود) در تکمیل پرسشنامه، از دیگر مشکلات این پژوهش بود. در یک جمع‌بندی کلی، با در نظر گرفتن تأثیر متغیرهای مختلف مانند ویژگی‌های شخصیتی، اختلاف سنی با همسر و پایبندی‌های مذهبی، لزوم مداخله‌های روان‌شناختی پیش از ازدواج و در طول ازدواج مطرح می‌شود. مداخله‌های پیش از ازدواج مشتمل بر بررسی الگوی روابط بین‌فردی

1. Sherkat, D.E.

2. Jane, R. & Larsen, A.S. & Dlson, D.H.

و اجتماعی، تعیین سطح پایداری هیجانی زوجین و... است. با استفاده از ابزارهای منطبق بر دین و فرهنگ می‌توان به نقاط ضعفی که بر زندگی مشترک تأثیر خواهند گذاشت، پی برد و به استحکام بنیان ازدواج و خانواده کمک کرد. این نکته را نیز باید یادآوری کرد که به دلیل محدودیت‌های انتخاب نمونه و مشابهت‌های افراد نمونه در بسیاری از موارد (مانند وضعیت اقتصادی و دامنه سنی)، اجرای پژوهش در گروه‌های سنی گسترده‌تر و سطوح اجتماعی اقتصادی متفاوت سودمند خواهد بود.

منابع

- قرآن کریم.
- احدی، بتول (۱۳۸۶). رابطه شخصیت و رضایت زناشویی، روان‌شناسی معاصر. ۲ (۲): ۳۷-۳۱.
- احمدی، خدابخش و دیگران (۱۳۸۴). بررسی وضعیت ازدواج و سازگاری زناشویی در بین کارکنان سپاه، طب نظامی. ۷: ۱۵۲-۱۴۱.
- احمدی، خدابخش و دیگران (۱۳۸۵). بررسی رابطه تقیدات مذهبی و سازگاری زناشویی، خانواده‌پژوهی. ۵: ۶۷-۵۵.
- امانی و دیگران (۱۳۸۵). رابطه سبک اسناد با عوامل پنجگانه شخصیتی نئو در تعامل با جنس، روان‌شناسی. ۴۰: ۳۹۰-۴۰۶.
- آمدی، عبدالواحد (۱۳۶۶). تصنیف غررالاحکم و دررالکلم. قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
- پروین، لارنس ا.، و الیور، بی. جان (۱۳۸۶). شخصیت: نظریه و پژوهش. ترجمه محمدجعفر جواد و پروین کدیور. تهران: آبیژ. چاپ دوم.
- پورغفاری، سیده سوگل و دیگران (۱۳۸۹). بررسی اثربخشی آموزش مؤلفه‌های سبک زندگی مبتنی بر رویکرد روان‌شناسی فردی بر رضایت زناشویی در بین پرستاران متأهل زن بیمارستان دکتر گنجویان دزفول، یافته‌های نو در روان‌شناسی. ۱۲: ۲۷-۴۸.
- جدیری، جعفر (۱۳۸۷). بررسی رابطه رضامندی زناشویی بر اساس معیارهای دینی با ثبات هیجانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام.
- جنتی جهرمی، مهرداد و دیگران (۱۳۸۹). بررسی و مقایسه رابطه میان ویژگی‌های شخصیتی و رضایتمندی زناشویی در زنان شاغل شهر کازرون، زن و جامعه. ۱ (۲): ۱۴۳-۱۶۲.
- دارابی، جعفر (۱۳۸۴). نظریه‌های روان‌شناسی شخصیت (رویکرد مقایسه‌ای). تهران: آبیژ.
- دانش، عصمت (۱۳۸۴). تأثیر همانندی/تضاد در ویژگی‌های شخصیتی درون‌گرایی/برون‌گرایی بر رضایت زناشویی، دانش‌ور رفتار. ۱۰: ۵۷-۶۸.
- داوری: ص‌فورا و دیگران (۱۳۹۰). پیش‌بینی دین‌داری با توجه به ابعاد شخصیت در معلمان زن و مرد، روان‌شناسی و دین. ۴: ۲۶-۵.
- روحانی، عباس، و معنوی‌پور، داوود (۱۳۸۷). رابطه عمل به باورهای دینی با شادکامی و رضایت زناشویی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد مبارکه، دانش و پژوهش در روان‌شناسی. ۳۵ و

۳۶: ۱۸۹-۲۰۶.

- سالاری فر، محمدرضا و دیگران. ۱۳۹۰، مبانی نظری مقیاس های دینی، گزیده مقالات همایش مبانی نظری و روان سنجی مقیاس های دینی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. چاپ دوم.
- صالحی، مبین، و عباسی، مهدی (۱۳۸۸). بهزیستی از دیدگاه دین و روان شناسی (ترجمه و نقد مقاله ویلیام سی. کامتور تامسون)، روان شناسی و دین. ۶: ۱۸۹-۲۴۶.
- صیادپور، زهره (۱۳۸۳). ازدواج موفق: بررسی رضایت از ازدواج در دانشجویان، روان شناسان ایرانی. ۲: ۱۴۵-۱۵۷.
- عباسی، روح الله، و رسول زاده طباطبائی، کاظم (۱۳۸۸). رضایتمندی زناشویی و تفاوت های فردی: نقش عوامل شخصیتی، علوم رفتاری. ۹: ۲۳۷-۲۴۲.
- غرایبی، بنفشه و دیگران (۱۳۸۷). بررسی ارتباط سلامت روان با مذهب درونی و بیرونی در شهر کاشان، پژوهش های نوین روان شناختی (دانشگاه تبریز). ۱۰: ۵۹-۸۳.
- فاضل، امین الله و دیگران (۱۳۹۰). قدرت پیش بینی ویژگی های شخصیتی و سبک زندگی بر رضایتمندی زوجی زنان پرستار شهر شیراز، جامعه شناسی زنان. ۳: ۱۳۹-۱۶۲.
- فلسفی، محمدتقی (۱۳۶۸). الحدیث. قم: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- قدردان قراملکی، محمدحسن (۱۳۸۲). کارکرد دین در انسان و جامعه، نشریه قبسات. ۲۸: ۱۶۱-۱۸۸.
- قلبی زاده، زلیخا و دیگران (۱۳۸۹). بررسی رابطه پنج عامل شخصیتی NEO-FFI با رضایت زناشویی، دو ماهنامه دانشور رفتار. ۴۳: ۵۷-۶۶.
- کلینی، محمد بن یاقوب (۱۳۶۵). اصول الکافی. تهران: دارالکتب الإسلامیه. چاپ چهارم.
- گروسی فرشی، میرتقی (۱۳۸۰). رویکردی نوین در ارزیابی شخصیت. تبریز: انتشارات جامعه پژوه و دانیال.
- لطف آبادی، حسین (۱۳۸۴). جست و جوی مبانی نظری سنجش ویژگی های معنوی درمان جویان در تعامل با درمانگران، گزیده مقالات همایش مبانی نظری و روان سنجی مقیاس های دینی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۴ق). بحار الأنوار. بیروت: انتشارات مؤسسه الوفاء.
- محمدزاده ابراهیمی، علی و دیگران (۱۳۸۷). رابطه بین مشابَهت و مکمل بودن در ابعاد اصلی شخصیتی زوجین با رضایتمندی زناشویی، پژوهش در سلامت روان شناختی. ۲ (۱): ۶۱-۷۰.

- مصاحبی، محمدرضا (۱۳۸۱). ارتباط بین شباهت در ویژگی‌های شخصیتی زن و شوهر و رضایت از زندگی، دانش و پژوهش در روان‌شناسی. ۱۱ و ۱۲: ۱۱۷-۱۳۴.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۸۰). پرسش‌ها و پاسخ‌ها. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام. چاپ شانزدهم.
- مصلحی، جواد (۱۳۹۱). رابطه همانندی / تضاد ویژگی‌های شخصیتی (درون‌گرایی / برون‌گرایی) و رضایت زناشویی با توجه به پایبندی مذهبی زوجین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام.
- مصلحی، جواد (۱۳۹۲). نقش زندگی مذهبی در رضامندی زناشویی زوجین، روان‌شناسی و دین. ۶(۲): ۷۵-۹۰.
- موسوی، سیداسماعیل و دیگران (۱۳۸۶). تأثیر روابط قبل از ازدواج بر تعارضات زناشویی در دانشجویان متأهل دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، پژوهش‌های مشاوره. ۲۲: ۲۷-۴۰.
- موسوی، رقیه‌سادات (۱۳۷۴). بررسی و مقایسه عوامل مؤثر بر رضامندی زناشویی در سه گروه پزشکان، کارمندان، کارگران شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه تربیت معلم.
- نادری. عزت‌الله، و سیف نراقی، مریم (۱۳۹۰). روش‌های تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن در علوم انسانی. تهران: ارسباران.
- نظری، علی محمد (۱۳۸۸). مبانی زوج‌درمانی و خانواده‌درمانی. تهران: انتشارات علم. چاپ دوم.
- نوابخوش، مهرداد و دیگران (۱۳۸۸). بررسی میزان پایبند مذهبی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، پژوهشنامه علوم اجتماعی. ۳: ۶۱-۹۲.
- هراتیان، عباس‌علی (۱۳۹۲). رابطه روان‌بنه‌های ناسازگار اولیه و باورهای غیرمنطقی با تعارض زناشویی با توجه به پایبندی مذهبی زوجین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۸۵). تحلیل داده‌های چندمتغیری در پژوهش رفتاری. تهران: پیک فرهنگ. چاپ دوم.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۸۶). شناخت روش علمی در علوم رفتاری. تهران: سمت.
- Bradbery, T. N. & Fincham, F.D., & Beach, S. R. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review, *Journal of marriage and family*. 62: 964-980.

- Butler, M. H., & et al. (2002). Prayer as a conflict resolution ritual: Clinical implications of religious couples' report of relationship softening, healing perspective, and change responsibility, *American Journal of Family Therapy*. 30: 19- 37.
- Donnellan, B.M. & Conger, R.D. & Bryant Ch M. (2004). The big five and enduring marriages, *Journal Research Personality*.481-504 :38 .
- Fineberg, B. L., & Lowman, J. (1975). Affect and status dimensions of marital adjustment, *Journal of Marriage and the Family*. 37: 155-160.
- Kim, Y. M. Others (2004). Spirituality and affect: a function of changes in religious affiliation, *Personality and Individual Differences*. 37(4).
- Mahoney, A., & et al. (1999). Marriage and the spiritual realm: The role of proximal and distal religious constructs in marital functioning, *Journal of Family Psychology*. 13: 321- 338.
- Marsh, R., & Dallos, R. (2001). Roman Catholic couples: wrath and religion, *Journal of Family Process*. Fall, 40(3): 343- 360.
- McNulty, K. Others (2004). Perceived Uncertainty, Spiritual Well-Being, and Psychosocial Adaptation in Individuals With Multiple Sclerosis, *Rehabilitation Psychology*. 49 (2): 91- 99.
- Mullins, L.C., et al (2001). Marital adjustment and religiosity: A comparison of those under age 65 with those age and older, *Journal of Social Science Research*. 2(1): 68.
- Sherkat, D. E. (2004). Religious intermarriage in the United States: trends, patterns, and predictors, *Rehabilitation Psychology*. 33(4): 606- 625.
- Pargament, K. I., & et al. (1998). Patterns of positive and negative religious coping with major life stressors, *Journal for the Scientific Study of Religion*. 37(4): 710- 724.
- Pervin, Lawrence A. (1993). *Personality: theory and research*. Singapore: JOHN WILEY & SONS Inc.
- Schultz, D. (1989). *Theories of Personality*. Fourth edition. California. Brooks/Cole Publishing Company.

- Tobin, R. M., Graziano, W.G., Vanman, E.J. and Tassinary, L. G. (2000). Personality, emotional experience, and efforts to control emotions, *Journal of Personality and Social Psychology*. 79: 656-669.